

**KILIÇ ALİ PAŞA
KÜTÜPHANESİ**

Debbağzâde İbrâhim Efendi'nin
İstanbul Tophane'deki
Kılıç Ali Paşa Medresesi'nde
1216 (1801) yılında
kurduğu kütüphane.

Kılıç Ali Paşa Medresesi'nin bir odasında tesis edilen kütüphane diğer kütüphanelerde bulunmayan bazı özellikler gösterir. Kuruluşunda Debbağzâde İbrâhim Efendi'nin vakfettiği 753 kitap arasında tefsir ilmine dair eserler büyük bir yekün tutmakta, dolayısıyla kurucusunun müderris kişiliği kütüphane koleksiyonuna yansımaktadır. İbrâhim Efendi, kütüphaneye tayin ettiği dört hâfız-ı kütübün adlarını vakfiyesinde belirttiği gibi bunlardan sonra gelecek hâfız-ı kütüblerin de kendi ailesi fertlerinden olmasını, bu mümkün olmadığında takdiri Tophane ahalisinden ehil olan kimselerin bu görevi getirilmesini istemektedir. Vakfiyesine göre tayin edilen dört hâfız-ı kütüb ikiser ikiser nöbetleşe kütüphanede bulunmakta ve birinci hâfız-ı kütüb 40, ikincisi ve üçüncüsü 20, dördüncüsü 16 akçe ücret almaktaydı. Dört hâfız-ı kütüb yanında belli zamanlarda sayım yapılmasını temin ve bu sayıma nezaret etmekle görevli bir nâzır-ı kütüphane de mevcuttu.

Diğer XVIII-XIX. yüzyıl Osmanlı kütüphanelerinde olduğu gibi Kılıç Ali Paşa Kütüphanesi vakfiyesinde de kesinlikle dışarıya ödünç olarak kitap verilmeyeceğine dair kayıt vardır. Okuyucuya haftada altı gün açık olan kütüphane cuma günleri kapalı idi. Bu devir kütüphanelerinde sıkça rastlanan "kütüphanede ibadet" in Kılıç Ali Paşa Kütüphanesi'nde de oldukça yoğunlaştırıldığı ve hâfız-ı kütüblerin mesailerine kütüphanenin sabahları her açılışında dua etme ve Kur'an okuma gibi görevlerin de ilâve edildiği görülmektedir.

Tamamı bin küsur eserden (999 yazma, 72 basma) oluşan kütüphane koleksiyonu, uzun süre Kılıç Ali Paşa Medresesi'nin bir odasında okuyucuların istifadesine sunulduktan sonra I. Dünya Savaşı sırasında diğer birçok kütüphane ile birlikte Sultan Selim Kütüphanesi'ne (1914), bir süre sonra da (1918) Süleymaniye Kütüphanesi'ne nakledilmiş olup halen orada muhafaza edilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Debbâğzâde İbrâhim Efendi'nin Kılıç Ali Paşa Medresesi'nde Kurduğu Kütüphanenin 1216/1801 ve 1219/1804 Tarihli Vakfiyeleri, Süleymaniye Ktp., Kılıç Ali Paşa, nr. 1049/1-2, 1050; Şer'iyye Sicilleri, İstanbul Kadılığı, nr. 79, s. 6^b-8^b; nr. 85, s. 16^b-18^b; VGMA, nr. 629, s. 759-778; Halit Dener, *Süleymaniye Umumi Kütüphanesi*, İstanbul 1957, s. 42; Erünsal, *Türk Kütüphaneleri Tarihi II*, s. 121, 150, 160, 168, 175, 179, 239, 244-245, 261.

İSMÂİL E. ERÜNSAL

KILIÇZÂDE HAKKI

(1872-1960)

Son dönem fikir ve siyaset adamı.

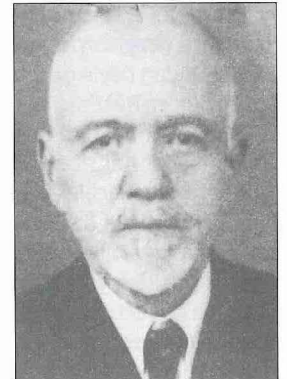
Niş'te doğdu. Asıl adı İsmâil Hakkı'dır. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (Doksan-nüç Harbi) sırasında ailesiyle birlikte, çeşitli etnik gruplar arasında yoğun bir karışıklığına yaşandığı Manastır'a göçmek zorunda kaldı, burada babasını kaybetti. On üç yılını geçirdiği bu ortam onun kişiliğinde derin izler bıraktı. İbtidâî, askerî rüşdî ve idâdî tahsilini Manastır'da tamamladı. İttihâd-ı Osmani Cemiyeti'nin kurulduğu bir ortamda Mühendishâne-i Berrî-i Hümayun'a kayıtdı (1890). Bu dönemde entelektüel çevrelerde hâkim olan biyolojik materyalizmden ve Ömer Hayyâm'ın fikirlerinden etkilendi. 1894'te topçu üsteselman rütbesiyle okuldan mezun oldu. Selânik, Manastır, Bağdat, Yemen, Edirne ve İstanbul kolordularında, ayrıca Bağdat Askerî İdâdisi'nde kitâbet muallimliği görevlerinde bulundu. 1911'de Mustafa Kemal'in Erkân-ı Harbiyye seyahatine katıldı. Aynı yıl İstanbul'daki Sütlüce Mâmûlât Ambarı müdürlüğüne ve 1912'de önce İstanbul Merkez Kumandanlığı Efrâd Dîvânıharp riyâsetine, ardından muhafızlık maiyetindeki dîvânıharp üyeliğine tayin edildi. Bu görevi sırasında binbaşılığa kadar yükseldi.

1912 Balkan Savaşı yenilgisi İsmâil Hakkı'yı da çözümlerini üretmeye yöneltti; bu amaçla kaleme aldığı "Pek Uyanık Bir Uyku" başlıklı yazısı *İctihad* mecmuasında yayımlandı (nr. 55, 57). Garpçılar'ın programı ve Atatürk inkılaplarının taslağı niteliğinde kabul edilen bu yazısıyla Garpçı ve biyolojik materyalist fikirleri benimseyen *İctihad* ailesine dahil edilen İsmâil Hakkı'ya *İctihad* ailesi tarafından Kılıczâde unvanı verildi. Askerlik, siyaset, eğitim, kadın, ekonomi, din, dil, hukuk, mahallî idare, özel teşebbüs, kılık kıyafet gibi konularda radikal önerilerin sunulduğu makalesinde II. Meşrutiyet dönemi aydın-

larından farklı şekilde bir "ütopya" ortaya koydu. Aynı mecmuada, Balkan yenilgisine ve Osmanlı Devleti'nin çöküşüne gerekçe olarak gördüğü softalık, dervişlik ve bâtil itikadları şiddetle eleştirdi.

Kılıczâde, bir yandan *İctihad*'daki yayın faaliyetini sürdürürken bir yandan da bu mecmuada yayımlanan makalelerini *İ'tikâdât-ı Bâtılaya İ'lân-ı Harb* adlı kitapta bir araya getirdi. Dini tezyif ettiği ve din inkılâbı hazırlanmasına çalıştığı ileri sürülerek mahkemeye verildiyse de bir sonuç elde edilemedi. Ancak yazılarında softalar ve "saraycı"larla mücadele edilmesini istediği gerekçesiyle 15 Ocak 1914'te emekliye sevk edildi. Bu sırada Celâl Nuri ile (İleri) Abdullah Cevdet arasında meydana gelen "Şime-i Husûmet - Şime-i Muhabbet" tartışması (*İctihad*, nr. 88, 89) Celâl Nuri'yi *İctihad*'a rakip bir dergi çıkarmaya yöneltti. Asil amaç yeni bir "ekmek kapısı" bulmak olan Kılıczâde ile Celâl Nuri arasında yapılan görüşmede 16 Şubat 1914'te *Hürriyet-i Fikriyye* adıyla bir mecmuanın yayımlanmasına karar verildi. 19 Şubat 1914'ten sonra *İctihad*'daki yazılarına ara veren Kılıczâde *Hürriyet-i Fikriyye*'de din, evlilik, ekonomi ve askerlik alanında çağdaş anlayış ve uygulamaların getirilmesi gerektiğini yazdı ve Voltaire'den çeviriler yaptı. Celâl Nuri ve arkadaşları dergilerinde Abdullah Cevdet'i sert bir dille eleştirirken Kılıczâde, Abdullah Cevdet aleyhine bir tek yazı dahi yazmadığı gibi dinî fikirlerinden dolayı Celâl Nuri'yi eleştirdi (*Hürriyet-i Fikriyye*, nr. 8). Bu bağlamda Garpçı-Türkçü bir çizgi takip etti.

Türk kadınlarının tesettürden kurtulması, cuma hutbelerinin Türkçe okunmasına dair makalelerle pozitivist ve materyalist yazıların çıkmasından dolayı yayımına birkaç defa ara verilen *Hürriyet-i Fikriyye*'de Latin harfleriyle ilgili makalelerin neşri hükümet tarafından büyük

Kılıczâde
Hakkı